

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՄԵԱՅ

ՈՒԹԵՐ ՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 13

15 Հոկտեմբեր 1897

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ՃԻՎԵԼԷԿԵԱՆ

Պատշաճ ՍԻՒ Հատուկի Թիւ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Յարաբերութիւն Աստուծոյ ընդ մարդկան եւ մարդկան ընդ Աստուծոյ.
- 2 Ծննդոց զիրքն եւ գիտութիւն.
- 3 Անաստաս քահանայ. ԳՐԻԳՈՐ Վ. ԱՇԸԳԵԱՆ
- 4 Մանր գիտելիք.
- 5 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻԹԱՅԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՐԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Ուրբաթուրդ Տարի

ԹԻԻ 13

15 Հոկտեմբեր 1897

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԸՆԴ ՄԱՐԴԿԱՆ

Եւ

ՄԱՐԴԿԱՆ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

(Շարունակութիւն տես քիւ 12)

20 Ասոր յարակից է երկրորդ ապացոյցն՝ որ կ'անուի արարչական պատճառին գաղափարէն. քանզի կը տեսնուի մեր շուրջը գտնուող զգայական իրերու մէջ արարիչ պատճառներու կարգ մը. բայց չգտնուիր, եւ ոչ իսկ կրնայ գտնուիլ իր մը որ իրեն արարչական պատճառ ըլլայ, որովհետեւ իրեն ըլլալէն առաջ՝ արդէն պիտի ըլլար, որ հակասական է. իսկ միւս կողմանէ անկարելի է այս պատճառներու կարգին մէջ ալ յանսահմանս յառաջ երթալ, որովհետեւ ամեն կարգաւորեալ արարիչ պատճառներու շարքին մէջ առաջինն է պատճառ միջինին, եւ միջինն է պատճառ վերջինին, թէ՛ միջիններն չտա ըլլան, եւ թէ մի ըլլայ. Բայց պատճառին վերցուելովը արդիւնքն ալ կը ջնջուի. Ուրեմն եթէ արարիչ պատճառներու մէջ չորուէր առաջինն ոչ արարեալ պատճառ մը՝ չպիտի տրուէր միջինն, հետեւաբար եւ վերջինն : Իսկ արդ եթէ այս պատճառներու մէջ յանսահմանս յառաջ երթողուէր՝ չպիտի տրուէր այն առաջինն ոչ արարեալ պատճառն, հետեւաբար չպիտի տրուէր եւ անոր արդիւնքն, որ էր միջինն եւ վերջինն. որ ենթադրութեամբ պիտի ջնջուէր ամեն շարք՝ որ հակասական է : Ուրեմն հարկաւոր է , պէտք է գնել արարիչ առաջին պատճառ մը . զոր ամենքն ալ Աստուած կ'անուանեն : Ուրեմն Աստուած կայ :

Երրորդ ասպացոյցը զննելն առաջ կը ծանուցանենք որ պատահական հասկ ըսելով՝ զայն կ'իմանան իմաստասէրք որ կըրնայ ըլլալ եւ չըլլալ : Իսկ հարկաւոր հասկ զայն՝ որ չկրնար չըլլալ :

Յորմէ վերջը՝ այսպէս կը պատճառաբանեմք .

3⁰ Կան պատահական էակներ : Ուրեմն հարկաւոր էակ մը պէտք է եղած ըլլալ :

Կը պարզաբանենք զնախորդն (Antecedens) եւ զհետեւորդն (Consequens) Ս. Թովմայի [սօսքերով] .

Իրաց մէջ կը դասենք զոմանս՝ որք կրնան ըլլալ եւ չըլլալ, որովհետեւ կը տեսնենք որ կը ծնանին եւ կ'ապականին , եւ հետեւաբար կրնան ըլլալ եւ չըլլալ . բայց անկարելի է որ այն իրերն՝ որք այսպիսի են՝ միշտ եղած ըլլան : Ուրեմն եթէ ամեն իրերն ալ այս տեսակ ըլլային, պիտի ըլլար վայրկեան մը յորում բան մը պիտի չըլլար . բայց եթէ այս ճշմարիտ ըլլար՝ հիմայ ալ ոչ մէկ իր գոյութիւն պիտի ունենար, քանզի այն որ չէ, չսկսիր ըլլալ եթէ ոչ այնու՝ որ է ի գոյութեան . ուրեմն այն ատեն եթէ վայրկեան մը ոչ մէկ էակ եղաւ, անկարելի էր որ բան մը ըլլալու սկսէր . եւ այնպէս այժմ ոչինչ պիտի ըլլար : Իսկ արդ ասի սխալ է : Ուրեմն ոչ ամեն էակ պատահական է , հապա պէտք է տրուի հարկաւոր էակ մը : Արդ ամեն հարկաւոր էակ կամ ուրիշէն ունի իւր հարկաւորութեան պատճառն՝ կամ չունի, եթէ չունի՝ այս է այն հարկաւոր էակն՝ զոր Աստուած կ'անուանեմք . իսկ եթէ ունի՝ կարելի չէ որ անոր պատճառացը մէջ յանսահմանս երթըցուի : Ուրեմն պէտք է զնել էակ մը, որ յինքնէն հարկաւոր է, եւ որ չունի սերիշէն պատճառ իւր հարկաւորութեան, այլ ինքն է պատճառ հարկաւորութեան այլոց , եւ այս է Աստուած : Ուրեմն Աստուած կայ :

Աստ թէպէտ եւ ուրիշ ասպացոյցներ ալ յառաջ բերել կըրնայինք՝ սակայն ցարդ առաջարկուածներն բաւական ըլլալով՝ եւ միւս կողմանէ երկայն չըլլալու նպատակաւ կ'ուզենք վերջացնել այս Ա. մասին ա) առաջարկութիւնը պարզագոյն ասպացոյցով մը, որ նոյն իսկ հեթանոսաց մատնանիւ կ'ընէր այս հիմնական ճշմարտութիւնս :

Այս է Թինգերաց կարգաւոր եւ գեղեցիկ ընթացքն՝ որ այնպէս ճշգրիտ եւ նոյն եղանակաւ իւր չըջանն կատարելով ամենեւին ի պատահմանէ եւ ի բազդէ մղեալ չկրնար համարուիլ, յայտնապէս կը ցուցնեն թէ պէտք է ըլլայ մտաւոր էակ

մը, յորմէ ամեն բնական իրեր իրենց կարգին մէջ կը մնան եւ կ'ուզուին իրենց վախճանը. որով եւ նոյն ինքն հեթանոս իմաստասէրներէն մին Մեծն Կիկերոն՝ կ'ըսէր. «Ո՛վ մարդ պիտի անուանէ զայն, որ տեսնելով երկնից այնպէս ստոյգ շարժմունքներն, աստեղաց այնպէս ճշգրիտ կարգն, եւ ամեն իր այնպէս իրարու հետ կապեալ եւ յարմարեալ, ժխտէ թէ ասոնց մէջ չը գտնուիր իմացականութիւն մը, եւ ըսէ միանգամայն որ ի պատահմանէ կ'ըլլան այն ամէն բաներ, որք այնպիսի մեծ խռհեմութեամբ կը կառավարուին, որուն մարդկային խորհրդակցութիւնն չիրնար հասնիլ: Արդեօք մենք տեսնելով մեքենակաշուքեմ շարժող իրեր մը, զոր օրինակ, գունդ մը, ժամացոյցներ եւ այլ ուրիշ շատ բաներ, կը տարակուսինք անոնց իմացականութեան գործ մը ըլլալուն վրայ: Արդ տեսնելով մենք զարմանալի արագութեամբ շարժող եւ դարձող երկնից ընթացքն՝ որ անդադար եւ յարատեւ տարեկան փոփոխութիւններն իրաց ամենամեծ ամբողջութեամբ եւ պահպանութեամբ կը կատարէ, կը տարակուսինք արդեօք որ կը կատարուի այս ամեն բան ոչ միայն պարզ իմացականութեամբ մը, հապա աւնազերազանց եւ աստուածային իմացականութեամբ մը:»

Բայց իրմէ շատ աւելի տռաջ համառօտ եւ հոգեպաշտ խօսքերով մասնանիշ կ'ընէր մեզ Այրն ըստ սրտին Աստուծոյ, արքայաչուք Սաղմոսերգուն Դաւիթ զայս՝ երբ նա կ'ըսէր թէ «Երկինք պատմին զփառս Աստուծոյ:»

Արդ Աստուածս այս՝ որ կայ եւ էրն ի յաւիտենից՝ թէպէտ իսկապէս եւ գոյականապէս ամենակատարեալ ուսոյի եւ ամեհնաբարի ըլլալովն պէտք էր որ ամենակատարեալ կերպով ինքզինքն հաղորդող (comunicans sui) ըլլար: Եւ արդարեւ ի ժամանակի ամենիմաստ խորհրդովն ստեղծման մեծառքանշ գործն կատարելով՝ հաղորդեց զինքն իւր ձեռքէն առաջ եկած արդեանցն ըստ ձեռոյ եւ ըստ բնութեան նոյնին: Մենք այժմ հոս միտ չունիմք մոռնել այս խնդրոյս ամբողջ մասանցը մէջ. այլ մեր նպատակն ըլլալով յատկապէս մարդուս առ Աստուած ունեցած եւ Աստուծոյ առ մարդիկ ունեցած յարաբերութեանց վրայ ճառել՝ առ այս բանաւոր արարածն կը սեղմենք մեր այժմեան խնդիրն:

Արդարեւ մարդկային բնութեան աշխուրհական շատ վայել է այն ձաղումը, զոր հաւատքն ունոր կ'ընծայէ: Մովսիստիկան

զրոյց նկարագրածէն աւելի գեղեցիկ եւ յարմարադոյն սկզբունք մը մարդկային ազգիս չէր կրնար նաեւ փիլիսոփայական ուղղասէր խելքն ի մէջ բերել: Բայց զժբախտաբար եղան անձինք զխնական մասնաւորապէս արդի դարուս մէջ՝ որք ուղեւով գործել հակառակ հաւատոց եւ միանգամայն չարաչար զործածելով զմիտքն, մարդկային ազգն ամենացած ծագմամբ մը յանդրդնեցան յառաջ եկած ճանչնալ: Ուստի մենք փիլիսոփայական անյաղթ պատճառաբանութիւններով մարդուս ճշմարիտ ծագումն հաւաստեալ ցուցունելնէս առաջ՝ կ'ուզենք սոցին սիսթէմը առ աչօք պարզել, եւ ընդգէմ սխալ առաջարկութեանց նորին պէս պէս զրութիւններ անխախտ փաստերով հաստատելնէս վերջը՝ բուն մեր գլխաւոր առաջարկութեան վերադառնալ:

Այս սիսթէմը է յեղաշրջումն (Evolutionismus) որ այնչափ խնդիրներու յուղման պատճառ եղաւ: Ասոր գլխաւոր հեղինակներն արդի դարուս հանդիսացան Կ. Տարվին (C. Darwin), Հ. Սբէնսէր (H. Spencer) եւ Յ. Թինտալ (I. Tyndall) Տարվինի այս սիսթէմը յառաջացնելուն եւ անոր նոր ձեւ մ'ալ տալուն համար՝ Տարվինականութիւն (Darvinismus) եւս կոչուեցաւ: Արդ այս երեք բնադէտք արդէն նիւթապաշտք ըլլալով կը խորշէին ոչ միայն ի հաւատոց՝ այլ նաեւ ի քրիստոնեայ փիլիսոփայութեանէ: Ուստի եւ ուղեւով ասոնց սորվեցուցածէն տարրեր, նա՛ իսկ հակառակ՝ ծագում մը գտնել նոքա, նախ ըհդհանրապէս ամեն զգայական իրաց եւ յետոյ աւելի յատուկէն նոյն իսկ մարդուս, քարոզեցին թէ երկինք եւ երկիր եւ ամեն երեւելի մարմինները նախնականապէս կազմուեցան ամենանօր հիւլէսկան նիւթէ մը, որ յառաջուց արդէն բռնած էր ամբողջ անջըրպետութիւնը եւ ծանրութեան եւ ասկէ պատճառուած շրջման օրինօքն եւ զանազան գունդեր կազմելով սկսած էր խտանալ: Այս ամենանօր նիւթերուն յաջորդաբար եղած յեղաշրջմամբն եւ փոփոխակի ներդործութեամբը (actio) եւ կրելութեամբը (passio), զորս վերոյիշեալ հեղինակներն կոխ յաղագս գոյութեան կամ պայքար վասն կեանաց անուանել սովոր են, յառաջ եկած են, կ'ըսեն, կենդանեաց զանազան օեռերն եւ տեսակներն մինչեւ ցմարդ՝ յանկատարեւագունից ի կատարեւագոյնս զիմելով:

Տարվին տեսնելով որ շատ լիրբ էր իւր եւ իւր ընկերացն յանդրնութիւնն այսպէս ընդհանուր կերպով ամենամեծ ճշմարտութիւնները ժխտելու մէջ, եւ հաւանականօրէն համոզուած

չըլլալով անոր ճշմարտութեանը վրայ՝ առանձին կերպով սոյն խնդիրն յուզելու ժամանակ ընդունեցաւ զՍտեղծումն զայն մի քանի քիչ նախատիպներու (Prototypus) վերածելով, եւ կ'ըսէր թէ այս Աստուծոյ ստեղծեալ նախատիպներէն յառաջ եկած էին ամեն տեսանելի եւ անտեսանելի մարմինները, Բայց իւր աշակերտները եւ բարեկամները տեսնելով որ՝ եթէ ընդունելու ըլլային 8 կամ 10 նախատիպներու ստեղծումն պէտք էր յեղաշրջման վարդապետութիւն կործանեալ ջնջուէր, անոր համար միմիայն մէկ անստեղծ տիպ մը ընդունեցան, զոր եւ Cellula անուանեցին, յորմէ ուրիշ ամեն բան եղան։

Տարւիլն նոր այս պիւտէն խախտելով՝ ձգեց իւր առաջուան համոզումը, եւ ոչ մի պատկառանք ունենալով ժպիրհն եղանակաւ չյապաղեցաւ զայս զիւտն իրեն յատուկ ընելով հետեւեալ կերպով զայն հրատարակելէն։

Այսպիսի ուրեմն նորազիւտ վարդապետութեան ճշմարտութիւնը ցուցունելէն առաջ՝ հետեւեալ երկու սկզբունքներն յօրինեց եւ հաստատեց։ ա) Ի փորձառութենէ ծանօթ է մեզ որ մարմնային կազմուածն (Organismus) մեծ փոփոխութիւններ կը կրէ ըստ փոփոխման հասակին, կլիմային, ժամանակին, տեղւոյն եւ անդեանն։ բ) Այս փոփոխութիւններն ի ծնողաց առ որդիս իբր ժառանգութիւն կ'անցնին յաջորդաբար։

Այս զրուած սկզբանց աւանդութենէն վերջը կ'ըսէ թէ՝ նոր տեսակ մը (Species) կազմելու համար երկու բան հարկաւոր են։ ա) Մարմնային կազմուածին մէջ տեղի ունենալու են օգտակար փոփոխութիւններ։ բ) Այս օգտակար փոփոխութիւնները մի քանի անհատներու մէջ այնպէս հաւաքուելու եւ տեւելու են, մինչեւ որ կարենան տեսակապէս (Specifice) նոր իրական դոյացութիւն մը պատճառել։

Արդ՝ կը յաւելու այս երկու բանն ալ ընութիւնն զարմանալի կերպով կը կատարէ։ Ուրեմն յեղաշրջումն ընութեան մէջ տեղի ունեցած պէտք է ըլլայ։

Եւ այսպէս կ'ապացուցանէ զրութիւնն մասն առ մասն.

1⁰ Կենդանեաց մէջ կան օգտակար փոփոխութիւններ. զոր օրինակ, պղտիկ տղան ի սկզբան տկար, յետոյ զօրաւոր, բարձրահասակ, եւ կարող կ'ըլլայ. արդ թէպէտ եւ այս օգտակար փոփոխութեանց պատճառը չենք զիտեր, բայց ստոյգ է որ կան, եւ հետեւաբար, կ'ըսէ ինքն, ճշմարիտ է առաջին մասն։

2⁰ Այս օգտակար փոփոխութեանց հաւաքման եւ հաս-

տատման համար չափ երկայն ժամանակ կը խնդրուի , եւ այս ալ տեղի ունեցաւ . քանզի բնութիւնն երկայն ժամանակէ վերջը սկսաւ գործել . Ուստի եւ ճշմարիտ է երկրորդ մասն ալ :

Բայց մենք հարցնելու ըլլանք թէ՝ ինչպէս բնութիւնն զայս ըրաւ . կը պատասխանէ Տարվին թէ՝ Ինչպէս մարդն արուեստական ընտրողութիւնն եւ արուեստն կը գործածէ անեցական եւ զգայական սերնդոց մշակութեանը մէջ , այսպէս ալ նաեւ արդարեւ բնութիւնն ինքնին գերազանցօրէն աւելի ազդու կերպով բնական ընտրողութեամբ կը գործէ :

Բայց եթէ դարձեալ հարցնելու ըլլանք , թէ ինչպէս կրնայ այս բնական ընտրողութիւնն մեկնուիլ . Կը պատասխանէ Տարվին թէ՝ Այս բնական ընտրողութիւնն վերոյիշեալ Յաղագս գոյութեան կոնիւթը կրնայ բացատրուիլ :

Ասկէ վերջը յառաջ երթալով կը յաւելու թէ կենդանիք երկրաշափական համեմատութեամբ զինքեանս յառաջ կը բերեն . այնպէս որ եթէ մէկ տեսակն ինքիւնն ձուլէր , եւ եթէ արգելքներ չգտնուէին իրենց անցման , ամբողջ աշխարհս կըլնային լեցնելու . Եւ այս ստուգուած զէպ մ'է յՈւիլիամիս , ուր դրեթէ 30-35 տարի առաջ մի քանի վաճառականներ անդ չըգտնուող անասնոյ զոյգ մը տանելով՝ քիչ տոկոսն մէջ արգելք չգտնելով այնչափ բաղմաղան՝ որ մինչեւ իսկ անշաղի տէրութիւնն ստիպուեցաւ իւր առաջին հրամանին հակառակ պատուիրել որ ջնջէին այս կենդանիները , զի շատ վնասակար եղան այգեաց տեղւոյն : Այս այսպէս որ պատահի , յաւելու դարձեալ Տարվին , անշուշտ ասոնց սնունդն պիտի պակսուէր , եւ հետեւաբար պէտք էր սկսիլ զանազան սեռերու նա իսկ նոյն տեսակներու մէջ խիստ կոխ մը , եւ այսպէս զօրաւորագոյնքը պիտի մնային , եւ մինչ տկարները պիտի ջնջուէին : Եւ զէպքիս պատճառն այս է որ կենդանիներէն ոմանք կատարելագոյն յատկութիւններ ունին , եւ այս յատկութիւնները յաջորդաբար ծննդնդեամբ օրդւոց կ'անցնին , եւ այսպէս վերջապէս բնութիւնն ընթանալով կրնայ կերպաւորել ամէն տեսակները , մինչեւ որ հասնի ամենալիւրջին տեսակին :

Ահա այս է Տարվինական ըստած ծաղրանաց արժանի եւ տղայական վարդապետութիւնն , որ այնչափ ընդունելութիւնս գտած է առ այն տրամադրեալ նիւթակրօն բնագիտաց քով :

Այս սխիթէմիս վերջնական դիտումն է՝ եթէ ազէկ նկատուելու ըլլայ՝ հաստատուել թէ՝ կրնայ իրաց մէջ տեսակէ ի տե-

սակ անցնուիլ. որով եւ կը համաձայնի Տարվինական սխիզմն այս դիտման տակ նոյն ինքն Ձեւափոխութեան (Transformatio) հետ. որ ուրիշ եւ յանդուգն եղանակաւ զոյս կը պահանջէ : Եւ ստոնք իրենց ցանկալի դիտման հասնելու համար կը կայացնեն իրենց զլսաւոր ապացոյցներն Անդամաբանութեան (Embriologia), Երկրաբանութեան (Geologia) եւ տեսակէ ի տեսակ փոփոխման (Atavismus) դիտութեանց օրինացը մէջ :

(Շարայաբեյի)

Աշակերտ Բ. Լ. Հայկ. Վարժարանին

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ԾՆՆԴՈՅ ԳԻՐԲՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՅՕՐԷԻՑ ՆՈՐ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԸ

Համաձայնութիւն Մենդոց աշխարհաստեղծութեան եւ
Դիտութեան աշխարհակազմութեան.

(Շարունակութիւն տես թիւ 12)

Չորրորդ օր. — 13. «Եւ ասաց Աստուած. Եղիցին լուսա-
«ւորք ի հաստատութեան երկնից , ի լուսաւորութիւն ի վերայ
«երկրի, եւ մեկնել ի մէջ տուրնջեան եւ ի մէջ գիշերոյ. եւ ե-
«ղիցին ի նշանս եւ ի ժամանակս եւ յաւուրս եւ ի տարիս. 14.
«Եւ եղիցին ի լուսաւորութիւն ի հաստատութեան երկնից ծա-
«գել յերկիր: Եւ եղիւ այնպէս: 15. Եւ արար Աստուած զեր-
«կուս լուսաւորան զմեծամեծս. զլուսաւորն մեծ յիշխանութիւն
«տուրնջեան, եւ զլուսաւորն փոքր յիշխանութիւն գիշերոյ, եւ
«զաստեղս. 16. եւ եղ զնոսա Աստուած ի հաստատութեան երկ-
«նից լուսատու լինել յերկիր, 17. եւ խիսել տուրնջեան եւ գի-
«շերոյ, եւ մեկնել ի մէջ լուսոյն եւ ի մէջ խաւարին. 18. եւ
«եւես . . . օր չորրորդ:»

Չորրորդ օրուան նկարն երկրաբանութեան հետ Համեմա-
տիւ, վասն զի երկնային մարմնոց վրայ է խնդիրն, եւ ոչ երկ-

րիտ Ստեփանն ատաջինն հարուն աւարտման՝ այսինքն պիտական
դետնին կազմութեան հետ կը զուգակցի՝ Վասն զի՝ ինչպէս զի-
տութիւնն կը վկայէ՝ ստորին յարկն կամ ամխարքեր խաւն՝ եր-
րորդ օրուան պատկերն ըլլալով, երկրորդ դարն հինգերորդ օր-
ուան հաւասարն պիտի ըլլայ:

Նկատելի է որ Գիրք լուսաւորաց համար որոշակի ստեղ-
ծումն չըսեր. եւ այս բաւական է կարծելով՝ թէ լուսաւորք ար-
դէն իսկ կանխաւ ստեղծուած ըլլալով՝ բայց լուսաւոր կամ դեռ
եւս տեսանելի չէին. որով ամպստմածն փարատելով՝ առաջին
անգամ կ'երեւին լուսաւորք. կամ թէ լոյսն որ ցիր սփռուած,
կ'ամփոփի ի լուսաւորս (Այս վերջին կէտս սեպհական լինելով
անձինս՝ չեմ պարզեր աստէն) (Հ. Ս. Վ. Ն.):

Առանց անգերագիտութեան դէմ մեղանչելով՝ անշուշտ
կրնամք ըսել՝ թէ արեգակն այս հինգերորդ օրուան մէջ առա-
ջին անգամ լոյս եւ ջերմութիւն սկսաւ սփռել. այլ զուցէ ա-
ռարկուի՝ թէ քանի որ արեւ չկար՝ ինչպէս երրորդ օրուան
հիսնալի բուսականութիւնն գործեց. Ձենք կրնար արեւու պա-
տօնն լուսնին տալ, քանի որ սա երկրէս շատ աւելի պղտիկ՝
շատ աւելի շուտ թանձրացած էր: Ձենք կրնար եւ ոչ իսկ
երկրագնտիս ներքին վիճակին արդիւնքն համարել. վասն զի
որչափ ալ թեթեւ՝ այլ պտտեանն խաւացած էր. եւ ներքին
հուրն իւր առաջին տղեցութենէն տկարացած:

Ս. Գրոց այդ հտտուածն լուսաւորաց երկրիս տեսանելի ըլ-
լալն կը յայտնէ, քանի որ ամենն միանգամայն կը թուէ:

Թանձր ամպստմածի մինչեւ չորրորդ օր՝ այսինքն մինչեւ
երկրորդ դարուն սկիզբն՝ երկրէս երկնային մարմնոց տեսքն
ծածկած ըլլալն՝ Գիտութեան հակառակ չէ, մանաւանդ թէ կա-
տարելապէս համաձայն Նախ ամենաբնական է՝ թէ ի սկզբն
մթնոլորտն իր այժմեան մաքրութիւնն չունէր: Երկրագնտիս
վրայ գտնուող նախնական բոյսերն եւ կենդանիք կը վկայեն՝ թէ
երկրիս մակերեւութին բարեխառնութիւնն շատ բարձր էր այն
առնն. որով կը տեսնուի՝ որ այսօրուան շատ մը հեղուկ կամ
հաստատուն մարմիններ՝ այն դարերուն շոգի էին: Ածուին՝ որ
այսօր ընդգետնեայ համարներու մէջ կ'ծկած շտեմարանած է՝
այն առնն բնածխական թթուտ՝ մթնոլորտի վիճակն կը փո-
փոխէր:

Եթէ բուսական կենսագրութենէն լսան մը դիտենք՝ այս է,
որ ստորին կարգի բոյսերն՝ ինչպէս են ամխածինքն, տաք՝ խո-

նաւ եւ մթին մթնոլորտի մէջ հիւսնալի աճումն ունեցան։ Ան-
թիւ փորձեր, նոյն իսկ այսօր, հասարակածային գօտեաց մէջ՝
ուր քանի մը երկար ամիսներ երկինքն թանձր ամպերով կը
քողարկին, սքանչելի բուսականութիւն կը տեսնեմք, վկայ ը-
սածնուս ։ Իրաւ է՝ թէ այս պայմաններով զուարթ գոյներով
ծաղիկներ չենք տեսներ, եւ ոչ իսկ զօրաւոր հիւսուածք փայ-
տերու, եւ սակայն ածխաքեր դարունն աժգոյն դարկատեա ծա-
ղիկներ եւ սպնդանման կազմութեամբ փայտեր են։

Նոյն բանն կը տեսնեմք այդ դարուց կենդանեաց վրայ, ա-
րեգակն ուղղակի ազդեցութիւն չունի։ Եռարկիթներու ցանցա-
պատ աչքն՝ լուսոյ՝ այլ ազօտ լուսոյ մը գոյութիւնն կը յայտ-
նեն։ Հանրածանօթ է Պ. Heer գիտնականն՝ ածխաքեր դարուն
միջատներուն չափն գիշերային կը կոչէ։

Ուստի կրնամք ըսել՝ թէ մինչեւ ածխաքեր դարուն վախ-
ճանն երկնքի բնածխական թթուտն կամաց կամաց քաշուելով,
ամպամած մթնոլորտն սկսաւ մաքրուիլ ։ Ինչպէս Ս. Գիրք,
նոյնպէս եւ Գիտութիւնն բուսականաց սքանչելի արդիւնաւո-
րութիւնն արեգական եւ լուսաւորաց երեւումէն առաջ կը դնէ։
Անշուշտ այսչափ միոյն եւ միւսոյն համաձայն ընթացքն դիպ-
ուածի արդիւնք չենք կրնար համարել ։ մանաւանդ զի հասա-
րակ մտաց հակառակ է ըստ ինքեան բոյսն եւ կենդանի առանց
արեւու համարել։

Հիմգերորդ օր. — 19. «Եւ ասաց Աստուած, Հանցեն ջուրք
«գետունս շնչոց կենդանեաց, եւ թռչունս թեւաւորս ի վերայ
«երկրի ըստ հաստատութեան երկնից։ Եւ եղեւ այնպէս ։ 20 .
«Եւ արար Աստուած կէտս մեծամեծս, եւ դամենայն շունչ
«գետնոց կենդանեաց՝ զոր հանին ջուրք ըստ ազգի իւրեանց ,
«եւ դամենայն թռչունս թեւաւորս ըստ ազգի . եւ ետես . . .
«21. Եւ օրհնեաց զնոսա Աստուած եւ ասէ, Աճեցէք եւ բազ-
«մացարուք, եւ լցէք զջուրսդ որ ի ծովս, եւ թռչունքդ բազ-
«մասցին ի վերայ երկրի։ 22. . . . օր հինգերորդ։»

Գրոյց հինգերորդ օրն երկրաբանական երկրորդ դարուն
զոյգն է։ Նկարն զոր Մովսէս նկատած եւ նկարագրած է՝ Գի-
տութեան համաձայն է։

Հինգերորդ օրուան զլիաւոր երեւոյթներն են, ծովային ա-
նարիքն, ջրային գետունք եւ թռչականք։ Արդ երկրաբան-
ներու երկրորդ դարու նկարուն ո՞ր կողմն որ դարձունենք՝ կը

տեանները՝ նախ ծովային վիթխարիքն, անթուելի ղեռունքն, որ այս դարուս տիրապետողքն են։ Ջրային կամ՝ երկակինցաղ կենդանեաց մէջ կը տեսնեմք Ձկնամոդեգն, Մողիգամօտն, Ջրային ահարկու մողէզներու երկու տեսակն, մինչեւ տասը մեզր երկայն։ Ճշդամոդեգն այժմեան կտկորդիլոսներու ձեւով, այլ չատ մեծ ։

Թռչականներու մէջ նշանաւոր է Մատնաքեւ կոչուած ահարկու սողունն, չղչկան նմանութեամբ . անցեալ առասպելնեւրու ծննդեան զուցէ պատճառն Երկրորդական ղետիններու մէջ կը տեսնեմք նաեւ հսկայասեւ թռչուններ ։

Դիտելի կէտ մ'է՝ որ շատերն երկրորդ դարն սողնոց դար կարծած են։ Սողուն եւ ղեռուն իրարմէ տարբեր են։ Ս. Դիրք հինգերորդ օրն ղեռունն կը յիշատակին, եւ ոչ սողունն . ղեռուն Ջրայինն է։ Ձեւ կարծեր թէ երկրորդական ղետնոց գէթ միոյն մէջ՝ օձն՝ որ ճշմարտապէս սողունն է՝ դանուած ըլլայ . կրիայն, մողէզն, դորտն շատ բազմաթիւ են այդ ղետիններու մէջ, այլ ոչ օձն ։ Իսկ կենդանաբանական դասակարգութեան դաւով՝ այս վերիններն օձաղղեաց հետ սողուն կոչեն՝ ձրի դասաւորութիւն մ'է , առանց հիման։ Օձն՝ միակ կենդանին այս դասուն՝ անձեռն եւ անոտն՝ սողունն է իրական . Մովսէս ժողովրդեան լեզուաւ կը խօսէր, եւ ապաղայ դարերու ուսումնական դասաւորութիւնն չգիտէր ։

Կարծեմ թէ երկրորդական ղետնոց մէջ ծածկուած բոլոր կրիայք, մողէզք, գորտունք Ջրային էին եւ կամ երկակինցաղք . ինչպէս գիտութիւնն կը վկայէ կրիայից բազմաթիւ ղիւտերովն՝ ամենն ալ Ջրայինք ։

Վեցերորդ օր. — 23. «Եւ տապ Աստուած. Հանցէ երկիր չղունչ կենդանի ըստ ազգի չորքոտանի, եւ սողունս եւ դաս զանա երկրի ըստ ազգի ։ Եւ եղեւ այնպէս ։ 24. Եւ արար Աստուած զգազանս երկրի ըստ ազգի, եւ ղանասունս ըստ ազգի, եւ ղամենայն սողունս երկրի ըստ ազգի իւրեանց . . . 25. Եւ «տապ Աստուած. Արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում եւ ըստ նմանութեան, եւ իշխեսցեն ձկանց ծովու եւ թռչնոց երկնից եւ անասնոց եւ ամենայն երկրի եւ ամենայն սողնոց որ ստղին ի վերայ երկրի ։ 26. Եւ արար Աստուած զմարդն ի պատկեր իւր, ըստ պատկերի Աստուծոյ արար ղնա, արու եւ էգ «արար ղնոսաւ»

Յամաքային կենդանեաց նկարն կամ անոնց տիրապետութեան պատկերն կուտայ մեզ Մովսէս վեցերորդ օրուան տառներովն։ Երրորդ դարու մէջ երկրաբանութիւնն նոյնպէս կենդանեաց տիրապետութիւնն կը պատկերացունէ։ Ս. Գրոց հւղիտութեան այս երկու ժամանակք այնչափ նման են իրարու զի նոյն նկարն կրնամք համարել։

Երկուքն ալ մարդու երեւմամբն կ'աւարտին։

Դիտելի է այս վեցերորդ օրուան մէջ սողնոց (յամաքային) յատուկ յիշատակութիւնն։ Աւելորդ է ձեւափոխական կարծեաց թիւը մեկնութեամբ զմարդ նախկին տեսակներու ծնունդ քարոզելն ջրիլ աստէն, վասն զի եւ ոչ միտք մը կրնայ համոզուիլ այդ ստածին քմահաճոյից։

Ծննդոց երկրորդ զխոյն սկիզբը կ'ըսէ՝ թէ մարդոց ստեղծումէն յետոյ հանգեաւ Աստուած, Գիտութիւնն նմանապէս կը քարոզէ՝ թէ չորրորդ դարուն սկիզբէն կային այսօրուան արարածք։ Կան տեսակներ որ սպառած են, այլ ոչ մի՝ նորոգ երեւցած։

Այս համառօտ խօսքիս մէջ մովսիսական եւ երկրաբանական տիեզերագիտութեան ամենէն զլխաւոր կէտերն չօչափեցինք։ Այլ այս համառօտն բաւական է ցոյց տալու երկուքին համընթացութիւնն։ մանաւանդ թէ մովսիսականին սքանչելի ճշգրութիւնն։ Այսու մանաւանդ կը յորդորվիմք աւելի եւս պնդելու Ծննդոց առաջին զխոյն պարունակած պատմական եւ աշխարհածնական ճշմարտութեանց վրայ։

Յաջորդ ցուցակն Գրոց եւ Գիտութեան համաձայնութեան նկատմամբ ըսածնիս կը պատկերէ։

Օր եւ գործք ըստ ծննդոց. Դար եւ կազմութ. ըստ Դիտութ.

Ա. Օր.— Ստեղծումն նիւթոյ,	Աշխարհական	{ Կազային ժամանակ կամ միջամած։
լուսոյ երեւումն.	դար.	

Բ. Օր.— Շոգեաց խառցմամբ	Անկենդան	{ Երկրիս պատե- նին կազմին։
միմուդորտն կը կազմի.	դար.	

Գ. Օր.— Բուսոց բարգաւա- ճումն.	Առաջին դար.	{ Եռարթային . Սիւլուրեան . Դեռոնեան . Ածխարեր .

Դ. Օր. — Լուսաւորաց եւ բեւեռնն .	Առաջին դա- րուն վերջն .	{ Պիւմային :
Ե. Օր. — Զրային եւ թեւա- ւոր կենդանիք .	Երկրորդ դար .	{ Եռային . Յուրային . Կրային :
Զ. Օր. — Յամաքային կեն- դանիք .	Երրորդ դար .	{ Առաջին . Երկրորդ . Երրորդ .
Երեւումն մարդոյ .	Չորրորդ դար .	Չորրորդ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՓԱՀԱՆԱՅ

(Շարունակութիւն տես քիւ 12)

Եւ արդ մի՛ այդպիսի զմտաւ ածեր . եւ մի՛ քններ զվարս առաջնորդաց . եւ մի՛ զՔահանայս եւ զվարդապետս դատիր . չառեր հրաման մեզս ուրուք դատել , թո՛ղ թէ զառաջնորդաց եւ զՔահանայից քննել եւ դատել . դու զի՞ քննես եւ դատես եւ հայհոյես . զի թէ զընկերն չառեր հրաման քննել եւ դատել եւ բամբասել , ո՞րչափ եւս առաւել զՔահանայս եւ զվարդապետս . զքո յանցանս եւ զմեղս վարանեալ եւ մի՛ զառաջնորդաց : Եթէ հաւատքն անպիտանք իցեն , եւ ո՛չ ուղիղ եւ ճշմարիտ , վախի՛ր ի նմանէ , զի հաւատն թիւր է , եւ թիւրս ուսուցանէ , եւ թէպէտ Պօղոս իցէ կամ հրեշտակ Աստուծոյ՝ վախի՛ր ի նմանէ . եւ մի՛ առնուր Հաղորդութիւն . զի չէ առանց պատժոց հաղորդութիւն առնուլ ⁽¹⁾ յայնպիսւոյն : Վասն զի ⁽²⁾ հաւատոյ պիտոյ է քեզ Քահանայ . եթէ ի հաւատս ճշմարիտ իցէ Քահանայն , հնազանդ լեր , եւ վասն վարուց՝ մի՛ հայհոյեր : Աշակերտ ես՝ մի՛ դատեր զվարդապետն : Քրիստոս է որ դատէ եւ քննէ : Զի թէ ընդ դատարկ բանից համարս տացեմք առաջի Քրիստոսի , եւ որ զեղբայրն յիմար կամ մորոս կոչէ՝ հրով դատի . իսկ ո՞րչափ առաւել սաստիկ պատժոց արժանի համարիցիք զայն՝ որ ⁽³⁾ զՔահանայն եւ զվարդապետն բամբասէ :

Եւ Քահանայն ո՛չ եթէ ազատ ինչ իցէ ի պատժոց պատուհասիցն Աստուծոյ , որ զխիղճ մտացն ունիցի եւ սպասաւորէ ⁽⁴⁾ յեկեղեցի Աստուծոյ , եւ յանդգնութեամբ ի սուրբ խորհուրդն մերձեցի , այլ ահաւոր դատաւորէն՝ անշէջ հրովն դատելոց է . զի չէ ինչ այնչափ մեղք՝ քան զայն անօրէնութիւն՝ որ զարթուցանէ զսրամտութիւն Աստուծոյ ի վերայ երկրի , որ անարժանութեամբ ի Քահանայութիւն մերձեցայցէ . զի սպասաւոր մեծի եւ անարատին՝ պարտ է անարատ լինել հոգեով եւ մարմնով . զի ի ձեռն անարատին՝ արատաւորքն սրբեցին , իսկ արհամարհողքն ի քահանայիցն՝ որ խիղճ մի ⁽⁵⁾ ինչ զմտացն զի-

(1, 3, 4, 5) Եօրինակին պակաս են այս եւ այսպիսի տառեր , որոնք խօսքին իմաստից վրայ մեծ կարեւորութիւն ունին :

(2) Կարծեմ՝ աւելորդ է զի :

տիցեն, եւ ի սուրբ սեղանն մերձենայցեն, եւ անեղ խորհուրդն ստաջի երեսացն Աստուծոյ, մեծամեծ եւ չարաչար պատիժս նոցա են պատրաստեալ՝ առնուլ վրէժս արհամարհողացն Յիշեալ զորդիսն Ահարոնի, որ արհամարհանօք ի սրբութիւնսն, ի սպասաւորութիւն մտանէին, եւ հուր բարկութեան եկեր զնոսա : Յիշեալ զորդիսն Հեղեայ՝ որք անարժանութեամբ սրբութեան սպասաւորեցին եւ սուր եկեր զնոսա Վասն նոցա կորեաւ Հեղի եւ քաղուժք Իսրայելի սատակմամբ : Զի թէ հնումն այսպէս էր, սրչափ եւս ի նորումն ⁽¹⁾ վրէժնդրութիւնք կատարեսցեն ⁽²⁾ եթէ անիրաւութեամբ ի սպասաւորութիւն անեղ խորհրդոյն մերձենայցեն :

Արդ ի Քահանայիցն եթէ ումանք ⁽³⁾ սուղ ինչ մեղանչիցեն, եւ խղճիւ ի սուրբ Խորհուրդն մերձենայցեն բազմապատիկ են տանջելոց. բայց զու չառեր հրամանս բամբասել եւ արհամարհել. զի ոչ եթէ այլ Աստուած հայհոյես եւ արհամարհես : Արհամարհեցին զՍամուէլ ժողովուրդն իսրայելի եւ Աստուած՝ իւր համարեցաւ. « Զի ոչ զքեզ Մարգարէդ արհամարհեալ՝ այլ զիս » : Զի ամենայն որ արհամարհէ եւ բամբասէ զՔահանայն՝ յԱստուած մեղանչէ : Մի ասեր թէ ստոյգ են բամբասանք եւ ամենայն ոք գիտէ յայտնապէս, զի եթէ ստոյգ է՝ չէ մեր քննութիւն, այլ դատաւորաց : Տե՛ս զի զմահապարտն ոչ ամենեքեան քննեն՝ այլ դատաւորն, եւ զու մի՛ գատեր զայլոյ դատաստան : Մի խօսիր յումեքէ, եւ զոր աչացդ չիցէ սեսեալ լեզուդ մի՛ վկայեսցէ, եւ եթէ լուար բան զեղբօրէն մեռցի ի սրտի քում. զի ոչ եթէ ծակէ զորովայն եւ ելանէ : Եւ արդ՝ մի՛ զմեղս միմեանց գատեսցուք, զի ըստ իւրաքանչիւր գործոց կացցուք առաջի Աստուծոյ. եւ ըստ իւրաքանչիւր գործոց տացուք համարս. եւ իւրաքանչիւր գիւր բնոն բառնալոց է, եւ ընկերին ոչ կարէ օգնել. եւ ոչ չարախօսել. զի ի բազում գեհնին աղետիցն, եւ անեղ հրահոսան գետոցն յորդութեանց՝ կարծէ եթէ ես միայն իցեմ ի տանջանս վասն չարակոսիծ ցաւոցն վարանից : Զի բորբոքումն գողանացեալ բոցոյն՝ որպէս չնչաւոր իմն. չանթիւք արձակին առնուլ զվրէժս ահազինս յարհամարհողացն Աստուծոյ : Արդ որ այսպիսի արհաւիրք եւ սաստիկ տանջանք մնան, պարտ է մարդոյն զիւրաքանչիւր հողալ, զիւրաքանչիւր

(1, 2, 3, եւ այլն) Այս եւ այնպիսի յայտնի տառասխալ գրութիւնքն է թերի մնացեալ բառերն նշանակեցի Դոքտորի եւ գոհացայ :

վարանսն վարանեալ, զիւր Հարինն որոնել, զիւր աղէտսն միայն
ածել զմտաւ. զիւր անձին հոգալ եւ հառաչել. վասն իւրոց մե-
ղայն Հարախօս լինել եւ ոչ դյանցանս ընկերին որոնել, եւ մա-
նաւանդ զՔահանային եւ զվարդապետին: Զի Քահանայն վասն
քո ղեզերեալ կայ յեկեղեցւոջն պաշտէ, եւ վասն քո սպասա-
ւորէ: զիրս կարգայ առ ի խրատել, եւ վարդապետէ գրովք սըր-
բովք զձեռս ի վեր ամբառնայ. ի ծունր իջեալ աղաչէ զԱստու-
ռած վասն քո. Պատարագ մատուցանէ աղօթէ եւ մաղթէ,
Մատակ (1) արարեալ զՍորհրդով վասն քո, շտօնս քո կատարէ.
հանապաղ ուսուցանէ սուրբ պատուիրանօք, եւ դարձուցանէ
զմոլորեալսն. ղերախայսն մկրտէ, մեղուցելոց եւ մոլորելոց
վարդապետէ. վասն ապաշխարողաց խնդրէ թողութիւն մեղաց,
վասն Աստուածաշաղտութեան զգուշացուցանէ. ի վերայ հիւան-
դաց քոց աղօթս մատուցանէ. զհանդուցեալս քո հաղորդու-
թեամբ ի Քրիստոս յուղարկէ. զհարսանիս քո օրհնութեամբ
պատկեալ դարդարէ եւ չքեղացուցանէ. զթշնամիսն քո յամօթ
առնէ, վասն կենաց եւ փրկութեան աղաչէ զԱստուած. վասն
պատուհասից քոց անկանի առաջի Աստուծոյ եւ պաղատի վասն
քոյոյ փրկութեան. միշտ զՏէրն հաշտեցուցանել ընդ քեզ, ու-
ղորմութիւն եւ թողութիւն մեղաց խնդրէ ի Տեառնէ. անդա-
դար վասն ոգւոց քոց սպասաւորէ՝ հանապաղ որպէս զծառայ
եւ քան զարծաթազին սուաւել կայ քեզ ի սպասու:

Եւ արդ (2) յայսպիսի ծառայութիւն եւ առաւել քան զնոյն
Քահանայն հարկիւ կայ քեզ ի սպասաւորութիւն. եւ այսու ա-
մենայնիւ ի քէն փոխարէնս բամբասանս եւ հայհոյութիւնս լսէ:
Ո՛րպիսի խորս եւ սուրս եւ տանջանք անել եւ աններելի ըս-
պանայիք մնասցեն քեզ, ընդ որոց (3) երախտեացն պարտ էր
քեզ Քահանային ծառայել. եւ (4) զՔահանայն աղաչել եւ մաղ-
թել, անձամբ եւ որովք սպասաւորել որպէս Տեառն. երկնչել
որպէս ի Հօրէ, պատկառել որպէս երախտաւորէ. խնամ ունել
որպէս անձինդ. եւ որպէս հայր զորդի՝ սիրել. զտրտմութիւն
միտիթարել. ի վաստակ նորա աշխատել. ի վարդապետութեան
նորա զօրացուցանել. զտրտմութիւն նորա սիովել, կերակրել
եւ զգեցուցանել. զմարմնաւոր պէտս նորա (5) Զեզ հողալ՝ եւ

(1) Ուղղելի Մատակ:

(2, 3, 4) Յօրինակին պակաս էր 2, 3, 4:

(5) Ուղղելի, Գեզ:

զնա ի հոգեւորսն միայն սխարապեցուցանել : Զայս եւ առաւել քան զայն պարտ է քեզ զՔահանայն վասն վաստակոյ նորա եւ վասն Աստուծոյ մեծաբել, եւ ոչ բամբասանս եւ հայհոյութիւնս եւ արհամարհանս եւ անտկնածելիս ասել :

Եւ արդ՝ զայս ամենայն լսելով՝ շիջուցուք զհնոց հայհոյութեան, զաղարկոցուք զհուրն արհամարհանաց . արգելցուք զքերանս ի բամբասանաց . սսնձեցէ՛ք զլեզուս ի չտրախօսութենէ, կափուցէ՛ք զլսելիս ձեր ի չողմոդ բանից, մաքրեցէ՛ք զաչո ի յարատ հայեցուածութենէ . ուղղեցէ՛ք զսիրտս ձեր ի չարութեան խորհրդոց, ծառայեցէ՛ք Տեառն երկիւղիւ . պատուեցէ՛ք զվարդապետս, հնազանդ լերուք Քահանայից, սպասաւորեցուք հիւանդաց, զմերկն զգեցուցէ՛ք, զնեղեալսն սիրիւնցէ՛ք, տկարին օգնեցէ՛ք, անդադար արդարութեամբ վաստակեցուք, աղօթիւք եւ պահօք, սրբութեամբ եւ ողորմութեամբ, զի այս է ճանապարհ փրկութեան՝ որ հանէ ի բարութիւնսն , ի վայելուչ արքայութեան երկնից, ընդ որում Հօր միանգամայն եւ Հոգւոյն սրբոյ վայելէ փառք յաւիտեանս ամէն :

Աստանօր կը յաւելում ազաւաղեալ ձեռագիրն իսկ օրինակել, որպէս զի այսպիսի ձեռագիրներն անզգոյշ գրչագրաց ձեռք ինկած ըլլալնուհն համար որչափ փոփոխութեանց ներքեւ կ'իյնան, եւ հետեւաբար իրենց արժէքը որչափ կը նուազի , ընթերցողք տեսնեն :

Միանգամ ընդ միշտ գրել եւ ծանուցանել զայս բաւական համարելով . կը բաղձամ որ ընթերցասէրք միտք պահեն , եւ երբ «Վասն զղջման եւ արտասուաց» խրատն ընթեռնուեն՝ յիշեն զայս :

Տեառն Յոնանու Ոսկէքերանի սուացեալ է վասն բանբասանաց եւ հատուցման բանբասողին ի մեծի չորեքշաբաթին :

ԻԴ. Մեծամեծս վերաւորէ որպէս Մարիամայն, որ բամբասեալ զՄովսէս զմեծ ծառայն Աստուծոյ՝ եւ ի միտս նորա փոքր համարէր սատանայ, զի մի՞ ի զղջումն եկեցցէ : Եւ վասն աջորիկ ընկալաւ զպատուհասն յԱստուծոյ : Եւ որպէս Քամ՝ որ բա՛րասեաց զմերկութիւն հաւրն իւր, եւ ի միտս իւր փոքր համարէր ոստանայ, Մինչեւ ընկալաւ զանէ՛ծս ծառայութեան : Սոյնպէս եւ զամենեւեան կորուսանէ սատանայ աջապիսի որդիայթիւք : Մինն շնո՛ւ եւ միւսն զչնացո՛ղն բամբասէ : Մինն զո-

յսնաւ եւ միւսն զգողն բամբասէ. եւ երկրորդն միապէս տան-
ջին. մինն արբեհաւ եւ միւսն բամբասէ : Իսկ ամենայն մեղք՝
որ մինն գործէ, եւ միւսն բամբասէ, միահաւասար տանջին :
զի ոչ կթէ զգողանալն եւ զշնալն առաւել ցուցանէ պաւղոս
առաքեալն՝ քան զարբենալն եւ բամբասելն. այլ միապէս չար
է եւ հաւասար զործի զի տէ՛ր զիրք. ոչ զողք. եւ ոչ պոռնիկք,
ոչ արբեցողք, եւ ոչ բամբասողք զտրքայութիւնն Աստուծոյ ոչ
ժառանգենու Ո՛վ եղբայր եթէ դարչին ի պոռնկութենէ, դարչ-
եանց եւ ի բամբաստանացն : զի թէ չար է շնութիւնն հաւասար
է բամբասողին իւրո եւ պաւղոս ասէ. որ բամբասէ զեղբայրն՝
զորչնաւ Աստուծոյ բամբասէ, զի տէ՛ր է դատող նորա. զու ո՛վ
ես որ դատիս զայլում ծառայ : եւ արդ տես թէ բանի մահու
պարտական է բամբասողն : զի տէ՛ր է որ հատուցտնէ զգործ
նորա. զու զի՞ դատիս զեղբայր քո. եւ զի դատապարտեալ ես
մեղօք եւ ոչ սոսկաս եւ ոչ դողաս. որ զայլոյ դատաստան զու
կու դատես. եւ ոչ եթէ զմարդոյ՝ այլ զստուծոյ զիշխանու-
թիւնն զո՛ւ կու յախշտակես : յիշեա՛ զբան աւետարանին որ ա-
սէ. մի՛ դատիք զոք զի մի՛ դատիցիր զուք. եւ զարձեալ ասէ
թէ յանկն քո զերան կա եւ զու ծածկես, եւ զշիւղ յախան եղ-
բաւր քո յանդիմանես : ահա սուկը զանէծս յատուծոյ. զի
Քրիստոս զնա յանդիման առնէ, զի որ ինչ յանցանաւք զեղ-
բայրն բամբասէ. նորա մեղաւքն ինքն պատուհասի զոր նա
դործեաց, եւ կամ զի՛նչ ի բամբաստանացդ աւկտիս. զցանկու-
թիւն ստատանայի շահեցար : եւ որ վթահանայ աստուծոյ բամ-
բասէ, նման է նա յուղայի, որ զՔրիստոս գիւր վարդապետն
բամբասեաց զի ընդ քահանայսն սոսաց Քրիստոս. . . .

Ահա այսչափ է միայն աղաւաղեալ ձեռագրիս բովանդա-
կածր. որուն թէ բոլորապիւր գրչութիւնն եւ թէ այլ նշանակ-
ներն՝ առջի նօսրդիր օրինակէն լաւ եւ արժէքսւոր վայն պիտի
ընծայէին՝ եթէ ամբողջութեամբ եւ լեղուի պարզութեամբն ու
անխառնութեամբ նօսրագիրը նախագաս չլինէր :

Ա՛ն ընդունէ՛, ընթերցասէ՛ր երկուքն ալ. համիմատէ՛, եւ
միոյն պակասն մէկալէն լեցո՛ւր. եւ մեր թերութեանց ներդա-
միւս լեր ի Տէ՛ր :

Կեստրիա, 1 Օգոս. 1897

ԳՐԻԳՈՐ Վ. ԱՇԸԳԵԱՆ

ՄԱՆՐ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ելեկտրական մողանիչ. — Ջողանիչն նաւաբանական նշան մ'է, ծովու մէջ խուժն ու ծանծաղն կ'իմացունէ : Վերջերս Նիւ Յորքի նաւահանգստին մօտիկ վառարանէն ծանծաղին համար նորահար ձողանիչ մը աւետեցին ամերիկեան լրագիրներն :

Նիւ Յորք մօնող մեծամեծ նաւերն Gedney ի ջրանցքէն կ'անցնին ընդհանրապէս . այլ շատ նեղ է եւ երկու կողմն վտանգաւոր խրճաններ կան, ուր շատ նաւեր կորսուած են, եւ ընթացքն խոտոր է : Ամերիկացի ներկրաչափներն սիրուն խորհրդով աւազակոյտին երկու եզերքն ձողանիչ լապտերներ հաստատել մտածած են գեղեցիկ լուսաւոր պողոտայի մը նման :

Տասը չարժական ուղղահայեաց կայմերու ծայրն վառարաններ հաստատուած են . իւրաքանչիւրին բարձրութիւնն է 18 մեղրէ մինչեւ 22. Իսկ յենարանին 2250 հազարաւորամ թափածու զանգակաձեւեր աւաղին մէջ մխուած : Որչափ ալ ծովն բարձրանայ՝ իրենց ուղղահայեաց զիրքն չեն փոխեր, սակայն թեթեւ մը չարժական ըլլալով՝ ալիքն անվնաս կ'անցնին : Որ եւ է խարսխանչէ (bouée = խթանիչ) աւելի կատարելագործեալ եւ օգտակար է այս. վառն զի խարսխանիչն չըթաղակալ խարսխուած ըլլալով ջրոյն մէջ՝ որ եւ է ալիքէ եւ հոսանքէ կը սեղափոխի :

Ջողանչին մէն մի ծայրն հարիւր մօմի զօրութեամբ հրակէզ լապտեր ունի, հաստատուն ապակեայ գնդով մը : Լուսատու մեքենայն ցամաքին վրայ է. երեք հազար մեղր ընդ ծովեայ երկարած թելին ձեռքով ելեկտրականութիւնն կը հաղորդի իւրաքանչիւր լապտերին : Թէպէտ եւ դործատան արտադրածն 1000 բարդի զօրութիւն ունի՝ այլ կայմերուն ծայրը զրուած փոխանակիչ գործին կ'իջեցունէ : Որ եւ է յանկարծական պատահար դարմանելու համար՝ գործատան մէջ կրկին ելեկտրածին գործիք պատրաստ են :

Մառերուն ամման ժամացոյցն. — Պ. Thompson ծառերուն ամման ժամերն այսպէս կը կարգէ լանճական փորձերով :

Առաւօտեան ժամը	6 էն	մինչեւ	9		$8\frac{2}{3}\%$
»	»	9 էն	»	12 կ. օր	$1\frac{1}{3}\%$
Կէս օր	»	12 էն	»	3 եր.	0 —
Երեկոյ	»	3 էն	»	6	0 —
»	»	6 էն	»	9	$1\frac{1}{3}\%$
»	»	9 էն	»	12 կ. զիշ.	$3\frac{7}{8}\%$
Կէս զիշեր	»	12 էն	»	6 առ.	5 $\%$

Քասնուշորս ժամուան մէջ ամեն ծառէ աւելի աճողն բա-
նիսինն է (*banksia*), 164 հազարորդամեղր. կոնկինին (*géra-*
nium), 141 հազարորդամեղր. խնձորին 55 հազարորդամեղր.
տանձին 33 հազարորդամեղր:

Գրագիրքներու համար. — Մետաղէ դրչի ծայրն ժանդէ
պահելու համար՝ զրասեղանին վրայ դաւաթ մը դիր, մէջը կը-
տոր մը կալիոնի բնածխատ (*carbonate de potasse*), վրան
ջրոզող սպունդ մը. դադարման ատեն նստնդին, մէջ միւէ զը-
րիչն ու թող. թէ մեկանն կը մաքրուի՝ եւ թէ ժանդէ կ'ազատի:

Ելեկտրական երեսոյք մը. — Պ. Mettetal ելեկտրական
զարմանալի երեւոյթ մը դիտած է վերջին օրերս, ինքն եւ շատ
ուրիշներ Կրննոպլի մէջ, Հոկտեմբերի 2-ն էր, երկար երաշտէ
յետոյ առաջին անգամն էր որ տեղատարալի կ'անձրեւէր, ա-
ռանց վալլալի, առանց որոտման. այլ օդն ծանր էր եւ մրր-
կածին:

Ութին մօտ զրաղւոյն տանիքին վրայէն անցնող հեռա-
դրական թելերուն երկաթեայ մոյթին ծայրն կրակէ խոչոր գըն-
դակ մը տեսաւ. գնդակին տրամագիծն՝ առանց ճառաւայթներն
նկատելու 30 հարիւրորդամեղր էր. ելեկտրական զօրաւոր վա-
ռարանի մը կերպարանքն ունէր: Մոյթին ծայրէն՝ երկաթն
հրաշէկ վիճակի մէջ՝ հետզհետէ թանձր շանթեր կ'ելլէին:

Յիսուն րոպէի չափ տեւելէն յետոյ դունդն երեք գնդակ-
ներու բաժնուեցաւ. իւրաքանչիւրն փոզոցներու մէջ ծախուող
ալոզ թռչուն գնդիկներու մեծութեամբ: Շանթերն դադրեցան,
երեք գնտակներն զօրաբերելով տանիքին ուղղութեամբ՝ առանց
սլայթելու մարեցան: Գրեթէ խսկոյն նոյն մոյթին ծայրն երկ-
րորդ դունդ մը տեսնուեցաւ. այլ երեք րոպէ վերջը մարեցաւ
առանց սլայթելու:

Արդեօք գնդակերալ չանթ մ'է այս:

Լուսանկարող որսորդ. — Վայրկենական լուսանկարին վերջին խօսքն է. Նոր հրացան մը հնարուած է որսորդներու համար. որոնք վրայ կրակ ընելու ժամանակ՝ փոքրիկ գործի մը հրացանին վրայ աղուցուած՝ նոյն նայուածքի ուղղութեամբ՝ կը բացուի. գնդակն փողին ծայրէն ելած ասին՝ լուսանկարուած է պատկերն:

Ճեմացի մանտարիցի մը գիտն. — Լի Թիէն Էու անուն մանտարիցին՝ գիտութեան շատ հետամուտ, օգտագործին ուղղելու հռչակաւոր խնդիրն լուծել յաջողեր է. կ'ըսուի:

Քանդոնի մօտ բաղմաթիւ գիտնականներու ներկայութեան փորձեր կատարեց իր նորահնար այլ շատ պարզ եւ ելեկարութեամբ չարժող պողովատիկ մեքենայով. ներկայք սքանչացան: Սոսկալի փոթորիկի մը ժամանակ օգտագործին ելաւ իջաւ, ուղղութիւնն փոխեց, նոյն իսկ գորաւոր հոլմոյն դէմ յաջող զնայքով մը, հաղար մեղրէ մինչեւ հարիւր յիսուս մեզր ըստ կամօ իջաւ ելաւ. եւ առանց բնաւ վտանգի ուղած տեղն իսարմանց:

Դժբաղդ ենք մեքենային կազմութեան վրայ ուրիշ տեղեկութիւն չունենալուս. վասն զի առ այժմ ծածուկ կը պահուի Մօտերս Էտիսընի առջեւ իր փորձերն պիտի կրկնէ Մէյլը Բարքի մէջ, գուցէ թէ աւելի տեղեկութիւն քաղենք:

Երկաթուղւոյ ճանապարհորդներուն նուեր. — Երկրագործութիւն զարմանալի աշխարհն Ամերիկայ՝ նորօրինակ գաղափար մը նորէն կը յղանայ: Քաղաքէ մը դէպ ի միւսն այնչափ բաղմաթիւ երթեւեկութիւնք կան զանազան ընկերութեանց շողեկառքներու, մինչեւ իրարու հետ մրցման նորանոր կերպերն կը ջանան դանել: Զիգակոյէն մինչեւ Միննէսապոլիս տանող դժին վարչութիւնն՝ իր յաճախորդներուն ամենուն վեց օրական լրագիր, երեք չարաթական պատկերազարդ թերթ, եւ ութ ընտանեկան պատկերազարդ գեղեցիկ թերթեր կը նուիրէ: Օրական լրագիրներն ամեն օր, կառքին զբոսն առնելու:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՍՈՆԻԳԱՅԻ

ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 12)

Բայց Օգոստինոսի վատառողջութեանը այսպիսի աղաչ-
խարութիւններ կարելի չէին, և ոչ իսկ կրնար ծոմապա-
հել թէպէտ և՛ Քատիաքումի սուանձնութիւնը քիչ մը բարե-
քամ էր իւր հոգնած մարմինը, այսու հանդերձ կուրծքը միշտ
կրակի պէս կ'երէր. մասուր աշխատութիւններն և՛ սրտի տա-
ռապանքը մաշկեղցիր էին զինքը. գաղանի տենդ մը կը հիւ-
ծէր անդադար ներսի դին. խոսելու իսկ ստէպ անգամ դժուա-
րութիւն կը պզար. երբեմն զրելու նաեւ կարողութիւն չէր ու-
նենար. չատ տնգամ ուժը հասնելով, կը ստիպուէր երկկոյեան
խօսակցութիւններն ընդհատելու: Հոգին մաշկեղցած էր մար-
մինը, ուստի տարիներով հանդստութիւն, հոգ ու խնամք կը
պահանջէր, առաջուան կորուլութիւնը ձեռք բերելու համար:

Երբեմն այն ընդհանուր մարմնոյն մէջ զգացած կրտիճ-
յանկոյժ զէպ ի դուին, ակռաներն և՛ երկու ականջն արշա-
ւելով, անտոնելի ցաւեր կը պատճառէր: Օր մը մանաւանդ և՛
րեւի և՛ ակոյսի ցաւն այն աստիճան աստիճ կ'ընէր որ բե-
րանը կը պուկեցաւ. «Յուերուս սաստիութիւնն այն աստիճանի
հասած էր որ բերանս բանալու և՛ խօսք արտաբերելու կարո-
ղութիւն չունենալով, աղօթք ապսպրեցի քովիններուս, որպէս
զի առողջութիւնս խնդրէին քեզմէ, ո՛վ Աստուած իմ, որ աէր
ես առողջութեան. խնդրքս թղթի մը վրայ գրելով իրենց տուի.
հաղիւ թէ ծունկ չոքեցան աղօթելու համար, ցաւերս նոյն ընդ
նոյն զաղրեցան. բայց ի՞նչ ցաւեր, և՛ որչափ արագութեամբ
անցան, յիրաւի մեծ եղաւ զարմանքս»: Ո՞վ էն Օգոստինոսին
համար ծունկ չոքած աղօթողները. Ալիբիոս, Աստուածատուր,

Նստիկոս, բայց մանաւանդ սրբունի Մոնիկոս . ինչ եռանդով չինդրէր Աստուծոյ այն շնորհքը . ինչպիսի հաւատքով չաղաչէր, չպաղատիր, որպէս զի Աստուած նորօրինակ առատաձեռնութեամբ մը կնքէր իւր գործողութիւնը, եւ աւելի եւս սիրով վառէր, բորբոքէր Օգոստինոսին սիրտը, խնդրքը կը լսուի . եւ Օգոստինոս իւր բժշկութեանը վրայ՝ որուն հրաշայլ ըլլալուն չափարակութիւն, կը զգայ իւր արտին մէջ Աստուծոյ սիրոյն արծարծիլը, ալ զիմանալու կարողութիւն չունի իւր գտնուած վիճակին ողորմելիութեանը վրայ, չհամարձակիր գարձնելու նայառածքը հոգւոյ վրայ, որն որ վէրքերով ծածկուած, մեռած, անշունչ եւ ինչպէս կ'ըսէ սքանչելի խօսքով մը, «ցիր ու ցանկդած էր, եւ կը խնդրէր բոլոր օրտին հառաչանքներովը սրբաբար ջուրը» . Ո՛վ գեղեցկութիւն՝ միշտ հին եւ միշտ նոր կը գոչէ վեհմութեամբ, շատ ուշ ճանչցայ զքեզ, շատ ուշ սիրեցի զքեզ, դուն սրտիս մէջն էիր, եւ ես ինձմէ դուրս կը վնասէի զքեզ, քո ձեռագործ գեղեցկութեանց ետեւէն վազելով, ես իմ գեղեցկութիւնս կը կորսնցունէի . Քեզմէ հեռու կը բռնէին զիս այն գեղեցկութիւններն, որոնք թէ որ չըլլային ի քեզ՝ կ'ոչընչանային, Բայց բարեբախտաբար կանչեցիր զիս՝ եւ իլուծեանս յաղթեցիր, Պա՛ծառ լուսաւորութիւնդ վաղեցաւ յիս՝ եւ կուրութեանս յաղթեցիր, անուշահոտութիւնդ բուրեցիր՝ սփռեցիր, եւ ես շնչեցի, եւ ահաւաստի որ հիմա զքեզ միայն կը փափաքի հոգիս, երկնային ճաշակդ հոգիս ճաշակեց, եւ ահաւաստի որ քեզի համար քաղց ու ծարաւ կը զգամ : » Եւ դարձեալ . Ո՛վ ճշմարտութիւն, լոյս հոգւոյս, մի՛ թողուր որ ներքին խաւարահրաւէր ձայնն ականջս հասնի, աշխարհային բաներու անհաստատութեանը վրայ կոթընած, խորխորատէ խորխորատ զլորտեղեր էի, մտքի գիշերը սպառեր էր զիս ամէն կողմէն . բայց ես այն խոր վիրապէն դարձեալ քու սիրոյդ ձայնը լսեցի, աշխարհքիս մարկայոյզ ծովուն մէջ՝ ընկզմեր էի, եւ քու անուշ ձայնդ ալեաց ազմկէն հաղիւ կը հասնէր իմ ականջս : Բայց հիմա վերջապէս լողալով, չունչս հատած, կը գտնամ՝ կուգամ քու հոգեւորհազրկութեան . Ո՛հ, մի՛ թողուր որ վարնտին զիս հոնկից, ազէ՛, թո՛ղ տուր որ խմեմ եւ ծարաւս անցնեմ, եւ ողի եւ կեանք չնշեմ : Ո՛վ սէր՝ որ միշտ կը վստիս եւ ամենեւին չես մարիր, սէ՛ր Աստուած, վառէ՛, բորբոքէ՛ եւ հալեցնուր սիրտս : Հրամայէ՛ իրեն ինչ որ կ'ուզես, բայց՝ կը յարէ խոնարհութեամբ, նստի տուր ինձի ինչ որ կը հրամայես :

«Կը ցտւիւմ՝ կը վշտանամ անկատարելութեանս վրայ, Աստուած իմ, կը զոչէ Օգոստինոս մկրտութեանը վրայ խորհելով, Բայց կը յուսամ որ զուն պիտի կատարելագործես յիս սկսած բարեղործութեանդ գործողութիւնը. եւ օր մը մահը յաղթուելով՝ պիտի վայելեմ ամեն կարողութիւններովս անդարձ եւ անվրդով խաղաղութիւնը»:

Որդւոյն ասէն հառաչանքներն, իղձերը, յաւերք, թախծութիւններն եւ հրճուանքը մօրը հոգւոյն մէջ արձագանդ կը զրտնային: Մօնկա երկար ատեն աղօթած ու խնդրած էր Աստուծոյ՝ որպէս զի քարհաճէր խոցելու Օգոստինոսին սիրան երկսայրի սլաքով մը: Հիմա՝ որ այն սլաքն իւր որդւոյն սիրտը վիրաւորած էր, աւելի եւս եռանդուն պաղատանօք կը պաղատի, որպէս զի՝ այնպէս խոր խոցէր զայն, որ վէրքը յաւիտեանս անբժշկուելի մնար. ինքն՝ որ այնչափ ատեն եւ այնչափ մօտաւանջութեամբ հսկեր էր Օգոստինոսին սրտին պաղած մօխրոյն վերայ, այսօր աստուածային սիրոյն կրակին նորէն վառուիլը տեսնալով, ինչ ուժգնութեամբ չիչէր արգիւօք այն կրակին վրայ, մինչեւ որ լաւ մը վառի, բորբոքի, եւ սպառէ իւր որդւոյն սիրտը: Վառէ՛ ուրեմն, ո՛վ հուր սուրբ, կրկին անգամ մօր մը չնչով բորբոքած հուր. մաքրէ՛, սրբէ՛, սպառէ՛ Օգոստինոսին սիրտը. սա մօլորեալ պատանին քրիստոնէ մը յօրինէ, քահանայ, վարդապետ, մարտիրոս եւ կոյս մը. եւ երբ անոր մահկանացու սիրտը պիտի չկարենայ գիմանալ քու բոցոյդ սասաղութեանը, այն ատեն զինքն ալ վառէ, սպառէ, եւ այս տխուր աշխարհքէս հեռու, մօրը հետ անվրդով վայելքներու եւ յաւիտենական սիրոյ յարկաց մէջ տա՛ր՝ հանգչեցու՛ր զինքը:

Սակայն քառասնօրեայ մեծ պահոց օրերը մօտիկ ըլլալով, ըստ ընդհանուր սովորութեան, անոնք որ Զատիկի Յարութեան օրը մկրտութեան խորհուրդը պիտի ընդունէին, մօխրոյ չորեքշաբթի օրունէ իրենց անունը պէտք էին արձանագրել տալ. եւ միանգամայն ներկայ դռնուելու էին իրենց համար տրուած քառասնօրեայ սուրբ կրթութեանց: Ըստ այսմ Օգոստինոս եւ մայրը գնդի լնակութիւնը թողլով, Միլան եկան: Տարակոյս չկայ որ Օգոստինոս կրնար անօրինութիւն չհետեւելու այն հոգեւոր կրթութիւններուն, որոնք քրիստոնէական վարդապետութեան վերայ պարզ խրատներ էին. բայց ինքը չխնդրէր այնպիսի անօրինում մը, մանաւանդ թէ այն պերճախօս եւ անուանի պատանին, որն որ ամենապիտուն անձինքը կը գերազանցէր հմտու-

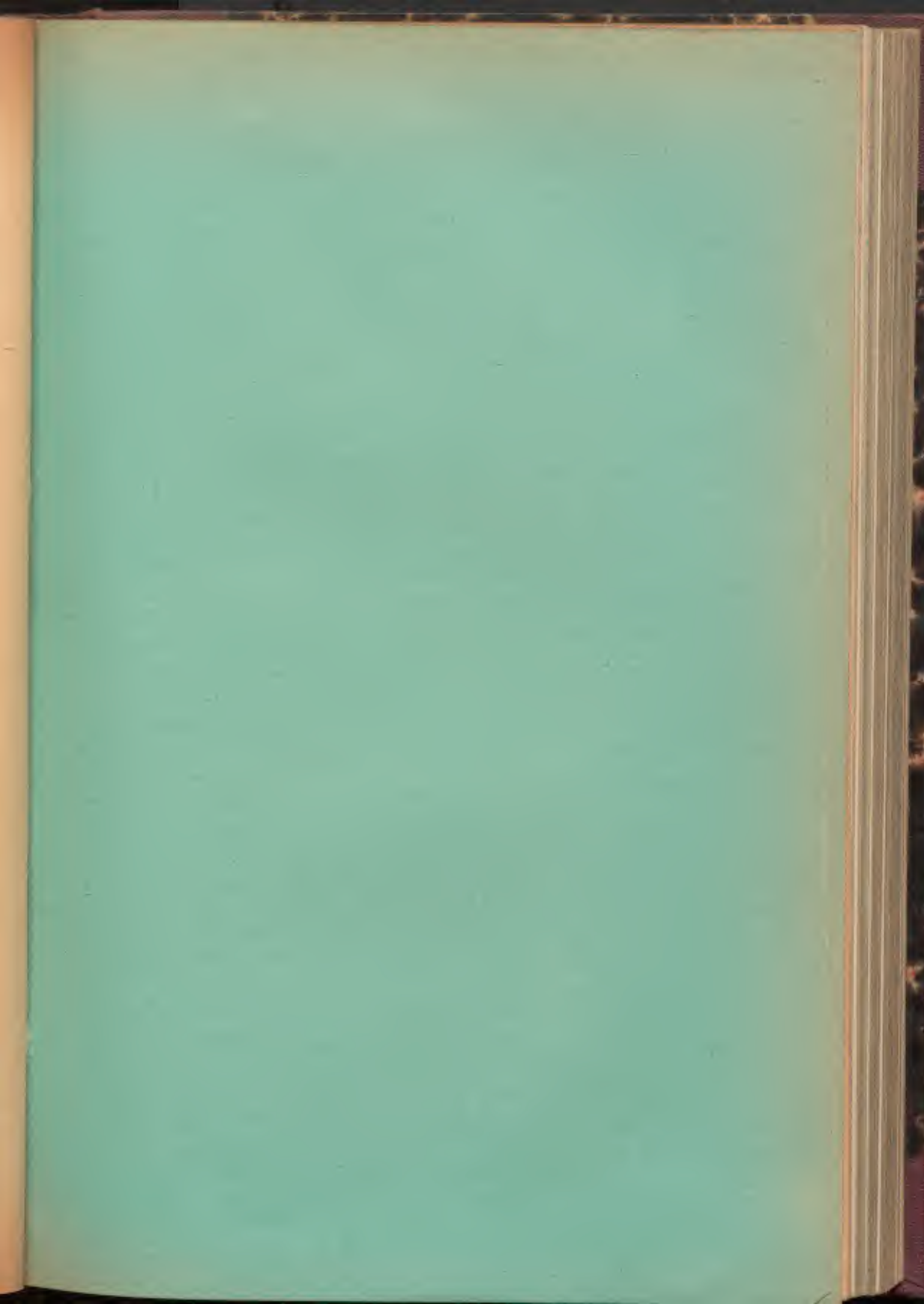
թեամբ եւ հանճարով, պարզամիտ տղու մը նչն, կը հետեւի այն քառասնորեայ կըթուրթիւններուն ճշգոթեամբ, հիանալի մտադրութեամբ, բարեպաշտութեամբ եւ համեստութեամբ, եւ տուած այն բարի օրինակին համար, Աստուած ալ իւր կողմանէ անդին եւ լիովն մխիթարութիւններով կը վարձատրէ զինքը. այնպէս որ քսան տարի ետքը՝ կը յիշէ հրճուանօք այն քառասնորեայ պատրաստութեանց տաւն ընդունած քաղցր մխիթարութիւնները:

Վերջապէս սուրբ մկրտութեան հանդիսին օրը հասաւ: Ըստ վաղեմի սովորութեան, հանդէսը կը կատարուէր Զատիկ տօնաւորմբութեան նախընթաց գիշերը. այն գիշերը ամենքը կը հըսկէին. եւ մկրտութեան խորհուրդը կը մատակարարուէր երեկոյեան ժամասացութենէ անմիջապէս ետքը՝ խթման պատարագէն առաջ: Նոյն տարին՝ 387 ին, Զատիկն Ապրիլի քսանը հինգին հանդիպելով, նախընթաց գիշերն նշանաւոր գիշեր մ'եղաւ, յորում Եկեղեցւոյ վարդապետաց մեծադոյնը ծնաւ յԱստուած եւ յԵկեղեցի:

Պանդուխտք կրնան տեսնալ մինչեւ ցայսօր ի Միլան, սըրտաճմիկ հետաքրքրութեամբ մը, այն փոքրիկ եկեղեցին որն որ դեռ բոլորովին փլած չէ, եւ այն առեն իրբեւ մկրտարան կը գործածուէր, եւ Յովհաննու Մկրտչի անունը կը կրէր. բայց յետոյ պիտի նուիրուի այն սուրբ պատանոյն, որուն նոյն գիշերը հոգեւոր ծննդեան օրօրոցը պիտի ըլլար:

Ժամանակը եկած ըլլալով՝ Օգոստինոս մօրը հետ եկեղեցի կուղայ. իրենց հետ են Աստուածատուրը՝ լի անմեղութեամբ, փափկութեամբ եւ ցնծութեամբ, արժանի Օգոստինոսին իւր խելքովը, եւ Մոնիգայի՝ իւր բարեպաշտութեամբը. Ալիքիոսը՝ լի հաւատքով եւ մանացուման ոգւով. Դրիժէցիոսը՝ լի եռանդով եւ երջանկութեամբ, եւ ուրիշ քանի մը երիտասարդներ ալ, կ'երթան մկրտութեան աւաղանին բոլորտիքը կը շարունին:

(Շարայարեկի)

ՊԵՏԿԵՐ տաւան էս հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի :

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան,
Գաւառաց էս օտար երկիրներու համար
ըզբատարի ծախսըն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խըրաքանցիւշը քիշ 2 դահեկան

ՊԵՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան էս քերթին
վերաբերեալ սոյլ ամենայն խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1

معارف نظارت جلیله سنک وخصتیله طبع اولنمشدر